

Түбөлүккө
ресубликага
БИБЛИОТЕКА
И. А. С. Пушкин

Солун 1925
чылдың август
31-де үнүн
ЭГЕЛЭЭН

ШЫН

№ 155 (14877) 1992 чылдың август 13, четверг Солунга ат салган шагы 20.15. Чагыдар өртөзө 10 көп. Сахар өртөзө 1 рубль

БУГУ КУШТУ МАЛ ЧЕМИНИНЧ БЕЛЕТКЕЛИНЧЕ!

ШАЛЫПЧЫ АЙ ДООЗУЛГАН, А БАЙДАЛ КАНДЫГЫЛ?

Бо хүнерде республиканын көдээ ажыл-ишчилери, эл малагы малчынар Республиканың хуунуна, Наадымга күш-ажылы белеткеринг болуп, мал чеминг болур чогууру биле белеткээр дээш шудуругу ажалдап турар болган. Ычанганш Тыва Республиканын девискээринге мал чемин белеткээрини шалыпчы айың чарлаанын-даа ужуру бо. «Шынык» штаттан дашкар корреспондентиз Иван Келик-Сениг Бия-Хем районуң көдээ ажыл-агый эргелдини кол агроном Николай Дмитриевич Мишеев-биле бо хүнерде ужурашкан, оон интервью алган. Ам ону моон адаанда парладыкмыс.

— Районуң ажыл-агыйлары сизге белеткелинче кажан киргендил? Мал чеминиң белеткелинге малчынарның ооттарыны хууда киргизсеңиз кандыгыл? машина-техника талазы-биле хаара туттуңаңы кандыгыл?
— Мурунку чылдарга бо-даарга, районуң чеди совхозтары мал чеминиң белеткелинче багай эвес кирген. Ажыл-биле чугаазаарга, ам бир ай ажыг сизге белеткел келди. Хайдыг чүвени бир-ле уржуу, агаар бойдуштуң багайн Соелүгү неделяда колдуунда сизге белеткелинге немесде болбады. Бо хүнерде 13 механизмастан астаан бригадалар мал чеминиң белеткелинде ажалдап турар. Моон-биле чергелештир 209 кижи кол казымык-биле сизге белеткен турарлар.

Шалыпчы айың баштайгы хүнеринден эгелээш, ажал-херөөнүң ажалдын кудурлап ажалдап турар ажал-агыйлар база бар. Августун соелүгү медээсиниң алдыр: «Би-Хем», «Кызыл тараачын», «Хадым», «Салчак» совхозтар (директорлары Тунгар-оол Монгуш, Владимир Гончаров, Владимир Бичинкин, Василий Жирнов) планын даалгаларын 56, 47, 36, 32 хууларга чергелештир, мурунку ордугуларда чоруп турарлар. Ишти-биле районда мал чеминиң белеткелди 40 хуу болуп турар. Ычанганш бистин максатын канчыл-даа барындадык чок ийин.

— А силер мал чеминиң белеткелинче эки киржил турар ажал-агыйларын адамнар, Кошмак ажалдык ажал-агыйларын адап болбас силер бе?
— Чоң адап болбас боор. Ам чогуң-на кымын-даа, чугу-даа ады-биле догт адаар үе-ле болгай. «Өк» совхозту Монге Диничеевич Кара. Сад чоокта чаа директорлап эгелээш-ле шыл, Ыччалдаа мында байдал дууренчиг. Мал чеминиң белеткелиниң 24 хуу күсеткен. А машина-техниканы хандырылааның талазы-биле районнуң өскө ажыл-агыйларына болаарга, харын даа эң-не дээр ажал-агый болуп турар. А сенаж, силосту белеткээр аныкче шуут кирбээш. А «Эрбене»,

ШАЛЫПЧЫ АЖЫЛДАП ТУРАТ

Таламда «Советское» аргуула-буудуруге ажал-агыйның сипегилери республика Наадымына уткуштур багай эвес ажалдап турар. Сигенчириниң мешахестаттыгына арасоолоры бо хүнерде ажал-агыйның кол шөлдериниң сипегилери келди. Ажыл-агыйларын белеткээр эргелдиниң кол шөлдериниң сипегилери келди. Ажыл-агыйларын белеткээр эргелдиниң кол шөлдериниң сипегилери келди.

«Сесерлиг» совхозтар (директорлары Алаш-оол Монгуш, Владимир Куулар) баа-ла шүшкөн ажалдап турарың айтыр херек. Ам үтүндөн айтышкыч манаар, дуза дилээр үелер эргелдин болгай. Ычанганш мал чеминиң белеткелиниң талазы-биле хондудан турар ажал-агыйның удурутчулары болтур хемчеглерини дари-и алыр чугула. Мээ-биле чергелештир бойдуштуң үе-ни база даштырып келген болгай.

ЧАЙЛЫГ ҮЕЗИНДЕ

«Шанган» акционерлаг иштинилдин малчынары боттарыны кадарган иштерини Көк-Тей чогуңда чайлагдып турар. Бо чылын мында олар-биле бир чечир болгаш эки сипегилер сөлүгү үеде эки үнүн турарында шырлар дөңгөй менен турары эки. Бо хүнде

«Шанган» акционерлаг иштинилдин малчынары боттарыны кадарган иштерини Көк-Тей чогуңда чайлагдып турар. Бо чылын мында олар-биле бир чечир болгаш эки сипегилер сөлүгү үеде эки үнүн турарында шырлар дөңгөй менен турары эки. Бо хүнде

БУЗУРЕАДИГ

«Революцияны чалбы-жы» совхозта Николай Никитиниң удуртканы мал чемин белеткээр бригаданың чектигинери бо хүнерде сунтугыч черден мал чемин кезип турар. Бригада бо чылын 3 муң тонна мал чемин белеткээр

планын турган, бо хүнерде улам шалыпчы ажалдап берген. Мында кезер аргаттынч машиници Александр Дагба-оол, пресс-полборщикте Владислав Оюн, Андрей Дувтуг-оол болган оон-да өскөлер доктаамал эки ажалдап турар. Сарат салгычын башкарып турар механизатор Маадыр-оол Оюну эш-өрү маактар.

РАЙОН ЧАГЫРГАЗЫНЫҢ КОЛЛЕГИАЗЫ

Бистин Сут-Хөл районуң колхоз, совхозтары болгаш араг ажал-агыйлары бо чылын ижтинилдин 9075 чылы тарга болгаш мал чемин, нога, картофель культура-ларын ажаар, оон-биле чергелештир 1168 га черин хей чылдыг сипегиниң бирги ийги ажаалдадып чорудар ужуруду. Ук айтырыгың чугулазын өрөшп көргөш иуу айың төңүрүнде район чыгыртызын коллегия хурадынта районнуң көдээ ажыл-агый эргелдинин даргазы И. Ш. Монгушун адынамын чугаалашкан. Чагырга коллегияның хурадынта колхоз, совхозтарын удурутчулары, туз черлерин чыгарыччылар, араг ажал-агыйның каттыжышкының даргазы М. С. Самбуу-Хево апаа киржин, диниятын кылган.

болза үстүнде айтынганы тарга аймак, мал чеминиң курда-ларынын ийги хергелдиниң 27-30 хуузу болуп турар. Ычанганш бо хүнерде кол тургустунуң селген сорулга-лар өстүрүп алган дүжүттү чидирг чок ажаан ал мал чеминиң курда-ларынын чыгарыч үнөм сипегин хейиң белеткен тургаш, арбынамын болуп. Ишти-биле районнуң ажал-агыйлары сунтугыч шөлдерден багай эвес дүжүттү өстүрүп ал турар-да болза, оон ажаалдадып хей чидиргил болуп, камгалап кадагалалы-нын, хайгааралыны кош-каандан мал чемин чылды-на чадишестип турар.

ратыгына-биле ажаалда сеозыңа шуут киргешсең, оон артан 14 комбайны август айа шимчелди алыр-нын бугу аргалары бар. Колхоз, совхозтарыны удурутчулары, тускай эртемчилери сипегилерини санап турары-биле 31 комбайн күсү дүжүт ажаалдадып киржин, олар үелеринде чок ажалдап болза, ажаар 4730 гектар тарга культура-ларын 7-10 хонуктар иштинде ажаан аптар арга бар.

Чаа өөредилге чылынга уткуштур

ИНТЕРНАТ ТУДУУНДА

Тээли ортумак школаның чылында 50 орунугу чаа интернаттын туудуң эртен чылдың шолу айа эгелээш чүе, Хана-ры-биле инаар чорутуучу са-лып турар. Кыжын соокта туудуңу ара соксаткан турган. Оон катан апрель айда эгел-деп улаштыр туудуң, ажалды шуудаткан. Интернаттын өрөө-лерин, ханаларын салырып дооскаш, туудуңу кырынга чоон иштарың чоңаш, ханалар кырынга салган, соругаларын салырың кырынга келген ажалдар чоруп турар. Туудуңу туудуга чогуур үе-ниде келбейн саар таварылгалар бо-ла болу бээр. Туудуңулар ол дугайын чугаалап турдулар. Интернат туудуң башкарып турар школаның ажал-агый эргелдини Д. Д. Салмакка бир ади ажал үеинде Элегестең туудуңу өстүрүп экип алыр-гы-биле инаар чорутуучу белеткелни турга таварыштым. Бир эвес туудуг материалдары үзүктөбөс чүе болза, туудуңу өөредилге чылы эгелээш үе-ниңде-да узатпай, октябрь айа ажалдап кирин болу-рун туудуңулар чугаалап турар чорду. Оон-биле кады туудуңуларын ажал-шалың-биле хандырылгычине чогуур кичээлгеңиң угландары кү-рөңгит. Бригада мурнакчылар хей болбайн кичаар, ыччал-жок оларын аразыңдан ажал-лар — Малча Сарыглар, Ан-толий Маргас, Серен-Шимит, Селенбай олары бо уаада черде адакшап турар мен.

БИР ФАБРИКА ДУГАЙЫНДА

Кызылдың чоңу республика найысылалында алгы-кеш болбазыралар, олардан дүжүт тоннар дараар фабрика-ның тутуңу турарына сатыш эсаын, удуг соңуруган турар. Ол өңү бо болган. Ол иш-туңгаш, ажалдап кирери-биле Тыва Республикага база бир чугула буудуруге чери неме-жир, чоңун хергелел-негел-ден долдулар-ла болгай.

ХАРБИНЧЕ ЧОРУПКАН

Президентиниң парлада албанын кол специалист Михаил Дуюнгарын диниат-каны-биле алырга, Тыва Рес-публиканың Чазаның даала-ның атууга база Кыдаттың күрүениң «Алдан Сыдык» кон-териниң чалааны биле уластар аразың экономика-тын симпозиумга киржин дээш, Тыва Республиканың Чазаның дааштык экономика-тын хары-лааар талазы-биле комитети-нин даргазы И. И. Бадра Харбин хоорайже чорупкан.

Тээли ортумак школаның чылында 50 орунугу чаа интернаттын туудуң эртен чылдың шолу айа эгелээш чүе, Хана-ры-биле инаар чорутуучу са-лып турар. Кыжын соокта туудуңу ара соксаткан турган. Оон катан апрель айда эгел-деп улаштыр туудуң, ажалды шуудаткан. Интернаттын өрөө-лерин, ханаларын салырып дооскаш, туудуңу кырынга чоон иштарың чоңаш, ханалар кырынга салган, соругаларын салырың кырынга келген ажалдар чоруп турар. Туудуңу туудуга чогуур үе-ниде келбейн саар таварылгалар бо-ла болу бээр. Туудуңулар ол дугайын чугаалап турдулар. Интернат туудуң башкарып турар школаның ажал-агый эргелдини Д. Д. Салмакка бир ади ажал үеинде Элегестең туудуңу өстүрүп экип алыр-гы-биле инаар чорутуучу белеткелни турга таварыштым. Бир эвес туудуг материалдары үзүктөбөс чүе болза, туудуңу өөредилге чылы эгелээш үе-ниңде-да узатпай, октябрь айа ажалдап кирин болу-рун туудуңулар чугаалап турар чорду. Оон-биле кады туудуңуларын ажал-шалың-биле хандырылгычине чогуур кичээлгеңиң угландары кү-рөңгит. Бригада мурнакчылар хей болбайн кичаар, ыччал-жок оларын аразыңдан ажал-лар — Малча Сарыглар, Ан-толий Маргас, Серен-Шимит, Селенбай олары бо уаада черде адакшап турар мен.

Республика Хүнүнге уткуштур

ТЫВАГА БАШТАЙГЫ ДИПЛОМАТ

Байкара Дамчиевич Хөдөнөй чогаалчы, журналист кижчи чоораан. 1967 чылдан 1972 чылга чейин партия обкомунун партия эргекчиликке ол аймакда тургаш, архив материалдарына үнелген алгаш, Тыванын төөгүзү-биле холбашкан утка-шылалыг, содун айка хай тууларын бижээр. Оларнын бизрэн «Тывага баштайгы дипломат» деп чүзү болур. Оон үзүндү моон азында парладамыс.

1921 чылдын октябрындан 1924 чылдын декабрында чейин Даштык херектерини улус комиссариатынын шугумуна консулга аймакда турган. Даштык херектерини улус комиссариатынын шугумунга дээрлеге, оон Тывага аймакда тургаш оо.

Бо болза, Тывага эң баштайгы совет төлөөлүгүн, баштайгы совет дипломат—Федор Григорьевич Фальский болган. 1921 чылдын сентябрында РСФСР-нин Даштык херектерини улус комиссариатынын төлөөлүктөн боюн, ол Тывага чейин келген. Эзын үе эртен соонда, Федор Фальский РСФСР-нин Тывага консулу болу берген болган, садын төлөөлүктөн хуула-гезин база күөсөдүн турган.

Бичарада анык дипломаттын Тывага аймакда турган үеин болза, тыва улустун салым-тузунга нарба, берге болган шийтирелиге үе.

Тывага улусту эрге-чакыргача тургустунган болган Тыванын тускай күрүне болур чогуу бижылган хунуңу чогууда айтырып боюн салганга. Бо айтырып ыччаарда Тывага баштайгы совет дипломаттан кичээлгейини төвтиге турган.

1921 чылдың август 13-16 хүнеринде Бүгү-Тыванын Түрүзүчү улуг хурады Тыванын тускай күрүне аякдар чароан баштайгы конституцияны бадмыла тургала, моол болган тыва феодадар ол чорук таарымча чок болган. Олар Тыванын тускай күрүне боюн эргезин шоглап тургаш ол болур.

Мындагы нарын, берге үеде Советтер чуртунун төлөөлүктөн болуп, ол күрүнен даштык политиказы Тывага хамаарыштыр боттадыр харымсалалыг хуулаге иччаарда Федор Григорьевич Фальскийге онаашкан.

Боудунга онаашкан нарын берге хуулаге улуг харымсалалымы, тыва улуска дузалаларын эргежок чүгүлүм Фальский ханымы-биле бөлүскү, бугу аргаларын хереклең. Тыванын эрге тутулуктары-биле болган моол төлөөлүктөн хуулаге улуг эргезин чакырыш чокка камгалан турган.

1922 чылдын августу РКП(б)-нин Тывага организациязынын ийги конференцияга, «Совет Россиянын иштинки, даштык баддалы болган Ураинаяда политиказын байдал» деп пленктини Фальский кылган, Тывага

орус чоңунун политиказын болган экономиказын ужураулашкан болган коммунистерини соругазынын канчаар-да аажок улугун ол айткан, тус черини чоңунун ортузунга аяк болза, буржуаз саалдарын илгериттең болган феода-теократтыг саалдарын илгериттең үе шарыыр болур деп, ол айткан.

Бо талазы-биле баштайгы аяк кылдыган, амда улуг болган берге соруга мурунуоста, оон чедийинкиң болуру бичиң организмизымыстан болган скарый каттыжымшыктык хамааржы — деп, Фальский мезелзэн.

Ол үеде Тыванын намыны болган чазаанын удурталакчан шугуң кирген феода-теократтыг илететер революстуг намын чаа тургустунган Төв Комитетин дүжүреш база бир харааларын чорукту кылганар. Намын камал тургусту соругта тыва революстарын мурунга тургустунган. Айнаа орус коммунистерини жука-дузалды улуг алганар. Бичаар Тыванын революстуг намын 1923 чылдын чайынында болган Улуг хурадына РКП(б)-нин Тывада райбюроозун кижгүңу консул Ф. Фальский,

улус кичиреңиңе чакырышкан, өвүлүдү чааа черини төвүлүктөн болган II. Медведев кырышкан.

Моол болган тыва феодадарын дзын-бүрү сүлөөлөгөргө болган буржуазияга Совет Россиянын дегимчелен-биле Тыванын тускай күрүне болур эргези хандыгында 1924 чылдын чайынында СССР-ини, МАР-ын болган Тыванын чакатарынын төвүлөкчелерини өвүлөү тууралы чыгылаш. Тыванын тускай турар чоруун бадмыкан декларацияны хуулаң алган.

Тыва тускай күрүне болур берге азы Моолга каттыжар бер деп айтырып үе шийтирелеткенге чейин, Тывага баштайгы совет дипломат турган Федор Григорьевич Фальский тыва улустун күрүне болур эргезин хандырып бижылгаларына улуг ачыла-выялаган болган.

Янзы-буру медээлер

ДЕЛИГЕ КЫЛГАН МЕДЕГЛАЕ

Россия Федерациязынын Дээди Советинин Даргазы Р. Хасбулатов Индияга чоруп тургаш, эзын каш парлала конференцияларын эрттирген. Бир конференцияга ол журналистерини айтырылганын хараы берип тургаш, мындагы ишылдыг мезелзедип кылган: Горбачевтин дугайында айтыр-бачтын чуртуустан мындага онаа черин өвүлөйи турар деп боодай мен. Кайы-бир кижини улуг маадыр азы коргунуг кызагадашкынга таварышкан кижя деп чутгаалаң болбо.

Горбачевтин кылмы каан улуг ажылы дээрлеге, Совет Эвеледин бузулдуруп дүжүргөң болур деп боодай мен. Демократияны хөгжүдөргөңе чарчылгаларын ботталдырыныга

оон кайдыг-даа дамаарылгазы чок болган. Оон аяк чорудулгаларын багай уруктары бичсе таварышкан. Барыны талакы чурттарда ону мактай турары таварылга эвс — тургустунган чорукчу чок болууларына ол киз берип турган. Чыгээ, Америка ам бичтини удууланкычымы чок деп чутгаалай берген болган.

Коммунист партияны судтал турарына дамаарылкан айтырмга хараы берип тургаш, ол мынча деп: «Россияга коммунист партия турар болза, оон кайдыг-даа багай чүве болбо, ол ижителде-даа чора чедирбес. Коммунист партия чүгө республиканын конституцияны сатып аякылдар, чурттар ужурут.

БЕЛАРУСЬ ЧӨПШЭЭРЭШПЭЭН

Кара далай флорунга хамаарыштыр Россия биле Украинанын аразында кылдыган дугурулгалар чөпшээрешпей турарын Беларусь Республиканы Дээди Советинин Президиуму дымнаткан. Кара далай флорунг уежир дугайында айтырыгы Хамаарышпас

күрүнерини демеежилтеши шийтирлээр ужурут, иканды чертеп айтырылган ол күрүнерини удуурулгалары кады шийтирлээр элзэрин моон мурунда кылдыган дугурулгаларда айткан деп, Президиум демеежлэн.

ОРТУЛУКТАР АЙТЫРЫ

Мурнуу Курьядын Итуруп, Кунашар, Шикотан, Хабомаи ортулуктарын дугайында айтырып өвүлү үеде чилдип биле тургустуну турар. Россия биле Япониянын аразында чутаалажымшыктырга ол айтырып болганокла тургустуну кээп турар. Россиянын Президентини Б. Ельцин бо күзүн Японияга алынык аяк чорукту кылмы чедэ боор деп дугурулгалар кылдыган. Ельцин айнаа барган, ол ортулуктарын Японияга бериптэ ирге бе деп айтырып делетег парлалгаларында чутуа черин эсдей берген.

Россия Президентиянын чавныда күрүне секретары Г. Бурбулис чоокта чаа журналистке биле журашкан, дараазында дымналыгы кылган: «Мурнуу Курьядын ортулуктарын дугайында айтырып дээрле, чүгө Президентини шийтирлээр ужурут айтырымы-дир. Япония ол ортулуктарын азы дугайында улуг икандыжымшыкты кылмы, ийи чурттуу аразына табын керезин чарынып кол айтырымы кылдып тургустуну турар. Президент Японияга баргаш, ол айтырымы дорт шийтирлээр.

ӨӨРЕДИЛГЕ НОМНАРЫ КЭЭГ

Россиянын ортумак школаларына ажылдаар 40 миллион ажыг номну Германия парлап үндүргөн. Ол номнарнын өөрделге чылдын эезинге чедир бичсе кээр желбес бадыны боол турар. Херекти журу мурундагы ийрилери боол турар. Россиянын Сал-хө хунистерстоуу ийликте, азы Экономика министрестеуу даштыкында чурт иштиче хлар сөөртүр бараанарын күрүне каайлызын 5 хуу улугайтыр деп шийтир хулэп алгаш, кызыгар черлеринге тускай айтышкынны чоруткан. Июль аякын 1 ге чейин айнаа чоруп турган ба

раан аргыштырмалык иканды кылдып буудуп эзелзэн. Күрүне каайлызына 180 миллион хире рубльды кымы төлээрли деп чутаа тургустуну келген. Германиянын ном парлар фирмалары мурунда кылдыган дугурулгалар боугар боттарынын хуулагеңи күтүскен, ам ол өөөделге номнарнын кол турт иштине сөөртү кирилдеп, каайлыны кымы төлээрли деп айтырып шийтирелеттиместеш турул берген. Германиянын Песнек лоорайында 40 миллион ном мынчага чейин айнаа кылмыл берген.

ДАГЕСТАНГА ДУЗАЛАМЧЫ

Дагыл чурт Дагестанга эртен частан бээр улуг айымда халаптар болгудан. Чамдык черлерге чер шимчөө, элзэн хөй суурлар хемир үерлеринге алыскан.

Россия Федерациязынын чазаа Дагестанын чоунуга дузалалычын күргүзүп тура. Күрүне курлавырлардан бир муң тонна эки шындалык далгалык, 205 муң тонна кыргы, 100 тонна макарон кылдылгыры бо удаала чоруауп берген.

50 ХАРЛААР ТУРГАН ИЙИК

Чырык чер кырына төртүтүлгөң, кыска чуртталганын иштине чоунуга бадалгалар сиски артымын каан, «кызыл дустан» чоруп баралар ховар эвс. Бичаарлардын бирээзинге Иргит Успунович Успунуу хамаарыштырын болур. Ол дикт чоораан болза, бо чылдын 50 харлаар турган ийик. Оон-биле мен Новосибирскте партиянын дээди школаныга өөринип тургаш чоок тамыкыл, чарылдас аякыллар аларган бис. Дерт чылд иштине чанык партага олурд, аякылбакты деге үзөжип, чанык борбак конфертаня бичиң чартыктым чоралымыс саргында ол-ла хөзөө артып калган.

АЛДЫН ХОЛДУ ЭМЧИЛЕРИМ

Мурнууда бо назмалар улугатмыже дээр, кезер өмчилерини буяның ажыл-жаны дымнаа боордан башка херек кырында боуду элдемге көрүп көбөөн кижя мен. Бо удаада Кызылдын бертик мезел салгырына салааларым кестирер ужура таварыштым. Ол хунуң дежурный ийирг мичин Валерий Петрович Назсюрюн буудул-ла алдын холдог, авырталык эмчидир деп чүвени херек кырында көрдүм. Валерий Петровичтин дузалалычын мездестера Урава Орус-ооловона Монгуш боудуру эртеминге бердингенерини бирээн деп билим.

Чере мичаң ол хуу ажилдаан хирүргя салгырына ажилдакчыларын чалаачы Омек Сержиммадан эзелзеш, кижилер дээ саргы салы. Мынча магадаммы өөрдүм, четтирдим. Ол хуу тывагар чоруда. Эрхелер! дээрден өске чуну чутаалаар боор.

Мичаңгаш даразында олуртурлар башка чакыгаар-ла чуррутунуң кээр-дир.

Ак-хөк Тыва хемини Алдын холдог огу, кызы Амдырал-чуртталгаар

Алла сүт деп мандып тураан — деп өөрөз-биле В. П. Назсюрюне, У. О. Монгуш херек чедир мөгөйин, эй-не экинни күзөдөң.

Кымыл-оол КУУЛАР, Эрзин район, Бай-Дар суур.

Иргит Успунович эш-өөрүрек баштак чаңи-биле кижилерини бодуче чакыргала соругуна — ниятинин малынга чоруп чечин белеткээр.

Иргит Успунович эш-өөрүрек баштак чаңи-биле кижилерини бодуче чакыргала соругуна — ниятинин малынга чоруп чечин белеткээр. Иччааргаш малчы-лаа, кадарчы-даа, ачадатор-даа кижя бирүүзү ол хайныкында бо чалын хараа туттунган. Бо чалын кадарчылыктын болганда чамдык сабыр-чуурун, ажал-агыйларын денсээрлеринден сикен кези алыр бергезин. Иччааргаш ол ажал-агыйларын сикенчилери хараа-лаа Саңи артында барып, мал чечин белеткен ап турар болгай. А чамдык черлерини сикенчилери бар-ла арталарын аяклар, эвээш-биле-даа болза, алаактардан, хем унаарында болган өске-даа таарымчалыг черлерден мал чечин белеткен ап турарлар.

Көзөңин ажал-ишчилерини мурунда амгы үеде кол соруга — ниятинин малынга чоруп чечин белеткээр. Иччааргаш малчы-лаа, кадарчы-даа, ачадатор-даа кижя бирүүзү ол хайныкында бо чалын хараа туттунган. Бо чалын кадарчылыктын болганда чамдык сабыр-чуурун, ажал-агыйларын денсээрлеринден сикен кези алыр бергезин. Иччааргаш ол ажал-агыйларын сикенчилери хараа-лаа Саңи артында барып, мал чечин белеткен ап турар болгай. А чамдык черлерини сикенчилери бар-ла арталарын аяклар, эвээш-биле-даа болза, алаактардан, хем унаарында болган өске-даа таарымчалыг черлерден мал чечин белеткен ап турарлар.

Иргит Успунович эш-өөрүрек баштак чаңи-биле кижилерини бодуче чакыргала соругуна — ниятинин малынга чоруп чечин белеткээр. Иччааргаш малчы-лаа, кадарчы-даа, ачадатор-даа кижя бирүүзү ол хайныкында бо чалын хараа туттунган. Бо чалын кадарчылыктын болганда чамдык сабыр-чуурун, ажал-агыйларын денсээрлеринден сикен кези алыр бергезин. Иччааргаш ол ажал-агыйларын сикенчилери хараа-лаа Саңи артында барып, мал чечин белеткен ап турар болгай. А чамдык черлерини сикенчилери бар-ла арталарын аяклар, эвээш-биле-даа болза, алаактардан, хем унаарында болган өске-даа таарымчалыг черлерден мал чечин белеткен ап турарлар.

Арат ажал-агыйын кижжүңүңүнүн аалына чедэ бээрге хөзөңзөңнөң-ле чүвө. Олар 100 ажыг шээр малдык, 50 аяк аяклардык. Ол бичиң улуг ажилдык чарыкталарын икээр болгай. Будунгөң продукцияны олар Кызыл райбуогуна дужалалар турар. 1 литр сүтү ол райбуога 8 ачага дужалалар турар бичиң болдулар. Ол иш-каа эгэ, ааржи, саргай, эвээш болган мал ажылы. Иччааргаш продукттарын олар буудуру, райпога дужалалар турар. Республиканын малчылар Наадымынын хүнеринде ол арат ажал-агыйын коллективтин будунгөң продукцияны кымылчалар болган оон аалчылары салды алдылар.

ЧУРУТКА. Мурнууда — Маадыр-Орак, ортузуна Кырал Ооржак, Олар ОХЕМЧИКТИН фотоу.

ИЙИ КОДАН ХОЙЛУГ СОЛУН

Ол коллектив буудул-ла ажилы. Удуртукуду чорон сестиг. Оон улуг кыш-ла ийи бар. Кижжүңүңүңүн үеңи арай-ла чечес. Чогу солунуң чогаалычы ажилдакчылары эвээш. Бичилери түнү кылмы турарлыг.

Азы бир ийи белеткен тарбаган эвээш. Магазинине барыны бар, арбын. Хоорай кижилери бар бердерин билер, редакцияны соругунамы «улуу» кирип турарлыг.

Бо черлер, чүу кандыг-лаа болза, бичсе таныш, икандык биче будурулгелер бичсе дустуг келгизген. Ам иччине соңуурага чүвезини бичине боудымы.

Солунуң малчыны Сунду-жай баш удур чедип келгеш, бичи бир хондур маалам. Ам-даа аныкын кижя, өрзөн иччаар биче чүвези — берге-даа чораш, аалында да хөйленин уштуп кааптар, хуе-хур херэ аякы орар. Черле ол черге иканды бооуп ишкан, «чырак эвс» даан чакылар талгырта болду, каш-да арты аштымыс. «Чер, олар четкер-ле хире чүвез-дир, чүу кочуг үрэк черге чакытлар малчын боор?» — деп арат элдесинеринисне:

— Орукта бо хойларны көрүп чорунар, оон соңода билип каар өлө — деп, солунуң эргезиниң (өвөлдөрү) Лутбар тывамачылык зарымал катды.

Амча чедип келдиныс. Мурнууда өргөншөп улуг, дедем оңдор ишкан эвс, бичелек, иччаар-даа бача ла ак өг тур. Көчүрсе чаа кыкың келген хивардан. Колданы долдандур хонтулар. Чүм оңт. Кайгамчык чагай чыттыг, арыг алгар.

— Оңдос амын амын баштаан үш-оол хой када олуруп турар, хараа-даа юмоста «Мир» станция алышка кирер. Улуг өг чанында көжүк чоруп барган бичелек өңүңу орну артып калган чорду.

Өнүктериниң дуржулгасындан

Алдын хөк Монгуш бичиң оочулдарындан дагалалары: ерхөк, таак, хумуу... Колдана дөрт хөк аяк хой, ашкы бар болду, оларын иштине төлүрү 130 хөй, 70 өткү — солунуу, эвээш малчынын бодунуу. Бухтарманын отчөүк-чөүк дугайында айтырып салыпталды. Хараы бо: малчыныныкы буураар биче, боду көрп илгетип турар кижя, оон калында «өйөст» санал, элениң база турган. Амдык танып — бир бичи дээр 1.6 турган (ам мында 1 түргөн 1 рубльге деп дээр аларган чорду) тавар, продукция дээр ачы саалары. Оон алында хойку бодунуң

болза ажырбас боор — кара баштыг аң, иканды хой бичсе база тургалык — элзэн сууныкы улус билер. Сери ишкан чалагай калыкта кыштар, шымдын, тереп, узун дүктүг, калбак кудурутту хойлар.

Бо ыраак олардын бир эң талазы — мынд хой чийн эңи олтун арбыны. Хойку бичсе ол олттарны чүлүп тургаш көргүстү. Оларнын аразында бичини эңи билгенине амы бар. А өскелерини аттарын бичини хөдөмөчине — бухталар

малынды продукцияны редакцияны маалагында бир ховар барааныра (далган, ийи дөң ишкан) орон ап турар. Хомула! Сунду-жай малчын чүгө каттырды: «Иканды чүвө чоң!»

Бо малчында солунуң чүгө мыч тыруу турар чүвез-дир. Байтас сумуда 120 баш ирт баса бар («Ол черини хоо кочуг эй») — деп, редактор таймылчарда. Байыр-найыр, куда-дой үеинде салыр буудул угуча иччаар. «Чамдык эңи кудурут хойнуң өртөз 3 муң чедэ бээр». Дара мында дээр, ук иртерин колдуунда иччаар саалыры биле өстүрүп турарын чутаалады. Бо үеде болууну хереклеңине кымда онаа мад дегериң иччез-төөң. Садар, саарар. Солун хонжуң кырган дугуң саалар кылдыр белеткен каан тургалык бээрүвүс.

Бо алыга чутааныс чоруту аймак херектерине шыкы берген чүвө. Соңуурамың айтырып — мал хуужудулган. Таймылчарын билгенине мындык. Малды колдуунда хуужууған. Ичч хуу мурун-да норма буудуру бир өгө 75 турган болза, ам ортумак биче чартык муң чедип турар. Иччаар-даа иштинин хөзөң бача бар. Бир колдана 100-200 баштык 3-5 чылдын көзөңүн буугаар бичылдыр. Хууцаа эрткенде хөкө баш турган болду, ичча артык турар ужурут, иччаала даа

оо үеде алдынар хамың продукцияны күрүңгө дужаган турар. Икандың иштине артык мал ол аалды болур. Моңу элзэн хамызы болур, долдандыр тодаларды билип алза чутула хире.

Салы-салымда чакыгыр чоруп турар. Иччааргаш солун коллективини бо талазы-биле ажалынын түнелдерин бичирини болдурмыс тыр. Чүгө бичини айтышымыкы редакторуну: «Орулгаам, аяктык» деп харымалыны биле кызматтаарлар апар чоруп айнаа боттарынын үлүүн улам-на чарчатыл улам-на аякыклар олар коллективти кижжүңүңүңүнү бодунуң ажилдар черинге ажиллап тура, иширп турар дээрине буураар биче. Иччааргаш ий-чаныс атты ма на адаарындан дагалалдымыс.

Чогу бо аймакка чоруп турганымыс бай хонктарда кирер, билгенине хөй. Ажал-ишч хой чүвүн малчын калаган, ажалал буну саваан салган бодунуң буну реддик кижилер саргыч, селкенисте артып калган. Аалчыларын селкенин та-мындыдан өлгөң-өлдөң үтүкүң кирилде. Казардан бичиң баштыг Отгон-Тенгер, мында сургажы аржын, чогуунда саргыч, оң-оң хөдөң, оларын шына хонктар чүвө-бүрү күштар, биче өрдөгөн элзек тарбаганнар, соон сугул хөмнөрине ба-лыктар.

Тембрилин Лявга терге кылмы орду. Баш улуг белекпен надирим каан кылды дымтан чылган кезер-терин элпеттерге дугуң бою бээр. Бич дүгү! Олар ма

наа та каш чылда тыптып келген чүвө. Отгон-Тенгер бач чалдырымыста, биче улук ийи дугурут терге келди, «мотор» — чат. Икандык икандык улуг көк шары. Дөрт бонд салып каан тергеде бир улаачы, бир пасажиор олурдуңа — хевирин ол чок-кынында шкочалык лагерини сүт чедирип чо, бичирини хире. «Кывар-чар чүвүлөр чөпшөө, өртөз улуг бо шайга. Херек эт чүвө бо» — деп, Лявга-аханын, чутаалап органы савшыка кирер. Барык-ла колдан сапында икандык тергелер тургулаар. Солун малчыны бичин өө база оон-биле кө, ажып келген чорук. А Укарабын кулуктууна хуу машиналар (алды, чыд бурун, бичиң бистерини бирээви ма наа чорда хуу машиналык улуг чөк чүвө) маңапкан, адазында көрүп көрбөзүнүс «далагыт» чик-кара болду.

Малчынын алында үгөң хөдөк сүгүр чакса таварыштымыс, улуг артына өде берген өстүгү орукка машина дайктаар, эңок-ла болза кыныкыне бадар чөпшө чорду. Элзэн болган буудул-ла «Кымыл-Кунар» келген, ол беш километрге элзениң орукка, оон мурунунда чача чабаан турган болза, «олуруң-лаа азыр чачынас турган боор». Ола-ла бүгү тагыр, элзениң икандык, мангышты эрданды орутарын Монгуш оглу Юра эрт-лаа бол чүтүтү машиназы-биле шылдык эрти ийиң.

Алексаңдр ДЕМБЕРЛЕ, Николай БАЗЫР (Шынык тускай корр).

Күс дүжү, баштайгы саргы бурду дүжү тура, экиң дугайында бо-ла боозу бээрими ажалдык чоң.

30-40 чылдарда база 50 чылдар эгезинде бистик республика девискээринге барымдаа чок черге репрессияга таварышкан болгаш ооң сөөлүндө агарткан кижилерниң даңзызы

(Улаачымы. Эгеи №148, 149, 151, 153 «Шыда»).

338. Непомнячий Филипп Федосевич 1891 чылда Шушьянык Казансково станицызыга төрүттүнгөн, орус, к. э. Бий-Хемини Туранга колхозчу турган, Тыва область суду РСФСР-ниң КК-ниң 58-10 чүдүрүмү бурудукташ, 1947 чылда декабрь 5-те 10 чылда эдиңчаар күш-ажыл лагеринге шийткен, РСФСР-ниң Дээди судунуң 1990 чылдын февраль 14-те доктаалы-биле шийткелди күш чок болдурган болгаш агарткан.

285. Никитин Порфир Кириллович 1894 чылда Красноярск крайның В-Усинскиге төрүттүнгөн, орус, к. э. Тес-Хем кокуунуң Юренин арденине аждылдан турган, ТАР Устүкү шүтүгү ТАР ЭД-ниң 12, 51 чүдүрүмү-биле бурудукташ, 1941 чылда июнь 19-20-де эдиңчаар күш-ажыл лагеринге 5 чыл хуусаалыг кылдыр шийткен, Тыва АССР-ниң Дээди судунуң президиуму 1990 чылдын октябрь 15-те доктаалы-биле агарткан.

24. Никитин Гурьев Никитич 1890 чылда Красноярск крайның Минусинскиге төрүттүнгөн, орус, к. э. Каа-Хемини Даниловка суурунга көдээ ажал-агыйлыг турган, ТАР Устүкү шүтүгү ТАР ЭД-ниң 51 чүдүрүмү-биле бурудукташ, 1943 чылдын май 4-те 5 чылда хосталгазын кызып шийткен, Тыва АССР-ниң Дээди судунуң президиуму 1990 чылдын март 29-та доктаалы-биле агарткан.

1992. Оюн Биче-оол Ойдуң-Чагырмыч 1920 чылда Тандынын Межегейге төрүттүнгөн, тыва, к. э. колхозча мэт кадарын турган, ТАР Устүкү шүтүгү ТАР ЭД-ниң 12, 15 чүдүрүмү-биле бурудукташ, 1941 чылдын апрель 16-17-де 6 чыл хуусаалы эдиңчаар күш-ажыл лагеринге шийткен, Тыва АССР-ниң Дээди судунуң 1993 чылдын ноябрь 19-та докталааныга дүшүрү агарткан.

211. Оюн Бичир-оол Енда 1907 чылда Тандынын Көк-Булуңга төрүттүнгөн, тыва, к. э. Тес-Хемини Самгалдайга хуу ажал-агыйлыг турган, ТАР ИХЯ коллегиязы ТАР ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле бурудукташ, 1940 чылдын июнь 21-де эдиңчаар күш-ажыл лагеринге 3 чыл хуусаалыг кылдыр шийткен, Тыва АССР-ниң Дээди судунуң президиуму 1990 чылдын январь 24-те түнелин булгаар агарткан.

43. Олейников Иван Кирсанович 1927 чылда Красноярск крайның Минусинск районунда төрүттүнгөн, орус, к. э. Кызыл хоорайга слесарь болуп аждылдан турган, ТАР Устүкү шүтүгү ТАР ЭД-ниң 119, 136, 194 чүдүрүмү-биле бурудукташ, 1943 чылдын июнь 29-та 2 чылда хосталгазын кызып шийткен, РСФСР-ниң Дээди судунуң докталааныга дүшүрү шийткелди күш чок болдурган агарткан.

291. Оленко Яков Гонгорьевич 1913 чылда Постава областын Постава районунда Николаевка суурга төрүттүнгөн, украин, к. э. Эриштин Нарын адын уугай-гаарына аждылдан турган, ССРЭ-ниң Иштикни черектер министрствозунуң Олаа нөдөл хуваалы РСФСР-ниң КК-ниң 58-10 чүдүрүмү-биле бурудукташ, 10 чылда эдиңчаар күш-ажыл лагеринге шийткен, Тыва АССР-ниң Дээди судунуң президиуму 1989 чылдын сентябрь 30-де түнели-биле агарткан.

135. Отол Наман Дамьянович 1927 чылда Бий-Хем кокуунуң Хвт сумчунунга төрүттүнгөн, хтв, ВЛКСМ кежигүү, баыкчадан ажалдан турган, Красноярск крайның ИХМ шенгезинин шериг трибуналы 1951 чылдын июнь 13-те 25 чылда хосталгазын кызып шийткен, кем-херек үүлгектен составы чок болган барымдаалаш, 1941 чылдын март 29-та докталааны-биле агарткан.

93. Ондар Демчик Торжу 1929 чылда Сүт-Хөлдүн Иш-кинге төрүттүнгөн, тыва, к. э. Кызыл районун Көк-Тейге адаанын ажал-агыйлыг дузаалык турган, кем-херек үүлгектен составы чок болган барымдаалаш, КАМ-нын Тыва автономну об-ласты талзы-биле эргеледи, 1945 чылдын июнь 22-де хоруттадан хостал, 1949 чылдын апрель 28-де доктаалы-биле бурудукташ, 1941 чылдын апрель 28-те адыл-биле боолп шаажылдан кылдыр шийткен, Тыва АССР-ниң Дээди судунуң 1968 чылдын сентябрь 20-де доктаалы-биле шийткелди күш чок болдурган болгаш агарткан.

185. Ондар Бопунаар Таржа 1990 чылда Чөөн-Хемчик кокуунуң Хайыраканга төрүттүнгөн, тыва, к. э. хуу ажал-агыйлыг турган, ТАР ИХЯ-ның Суд коллегиязы ТАР ЭД-ниң 43, 48, 51 чүдүрүмү-биле бурудукташ, 1943 чылдын сентябрь 9-та адыл-биле боолп шаажылдан деп шийткен, Тыва АССР-ниң Дээди судунуң 1963 чылдын сентябрь 28-те доктаалы-биле шийткелди күш чок болдурган, оң кези өлгөн сөөлдүк агарткан.

126. Ондар Семс-Чаымы Мыгэ Улуг-Хемини Хайыраканга 1893 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. төрүттүнгөн черинге чурттан, хуу ажалдыг чораан, ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы ТАР ЭД-ниң 10, 12, 13 чүдүрүмү-биле 8 чылда хосталгазын кызып шийткен, Тыва АССР-ниң прокуратура 90 ч. январь 31-де түнелин булгаар агарткан.

45. Ондар оуу Тембил-Дамба Удай-Хелиң дэр 1870 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. Чөөн-Хемчинин Баян-Талага чурттан турган, лама чораан, ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 40 ч. январь 3-те ТАР-нын ЭД-ниң 13, 50 чүдүрүмү-биле 3 чылда хосталгазын кызып шийткен, Тыва АССР-ниң прокуратура 90 ч. январь 24-те түнели-биле агарткан.

158. Ондар Хомакал Балачевич Улуг-Хемини Хайыраканга 1908 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. төрүттүнгөн черинге чурттан, мебель фабриказына аждылдан турган, ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 41 ч. март 26-да ТАР-нын ЭД-ниң 10, 13, 15 чүдүрүмү-биле 5 чылда ЭКЛ-ге шийткен, Тыва облустуң президиуму 60 ч. март 25-те доктаалы-биле Ондарга каа-марыштыр шийткелди күш чок болдурган, кем-херек үүлгектен составы чок болган барымдаалаш хосталган черекти соксаткан.

210. Ондар Чолдак-Паска Далгар Чөөн-Хемчинин Осолука 1880 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. төрүттүнгөн черинге чурттан, хуу ажалдыг чораан, ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 41 ч. июнь 28-те ТАР-нын ЭД-ниң 13, 15 чүдүрүмү-биле 8 чылда ЭКЛ-ге шийткен, Тыва АССР-ниң ДС-тин президиумунуң 65 чылдын июнь 28-те доктаалыг булгаар күш чок болдурган, кем-херек үүлгектен составы чок болган барымдаалаш хосталган черекти соксаткан.

48. Ондар Хургулд-Дам Кскалак Улуг-Хемини Хайыраканга 1873 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. төрүттүнгөн черинге хуу ажалдыг чораан, ТАР-нын Дээди суду 40 ч. декабрь 19-та ТАР-нын ЭД-ниң 13, 15 чүдүрүмү-биле 8 чылда хосталгазын кызып шийткен, Тыва АССР-ниң ДС-тин президиумунуң 90 ч. август 2-де доктаалыг булгаар додузубу-биле агарткан.

157. Ондар Шонажик Соыма Чөөн-Хемчинин Баян-Талага 1906 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. төрүттүнгөн черинге чурттан, хуу ажалдыг чораан, Тыва АССР-ниң ИХЯ-ның суд коллегиязы 39 ч. январь 22-де ТАР-нын ЭД-ниң 12-15 чүдүрүмү-биле 3 чылда хосталгазын кызып шийткен, Тыва АССР-ниң прокуратура 90 ч. январь 11-де түнели-биле агарткан.

142. Ооржак Лосан-Кешин Салбакый 1886 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. Бай-Тайга-нын Шуйга чурттан, хуу ажалдыг чораан, ТАР-нын Дээди суду 40 ч. январь 3-те ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле кеземетин адыл хөмөчө-биле шийткен, Тыва АССР-ниң прокуратура 90 ч. январь 15-те түнели-биле агарткан.

166. Ооржак Ашак Демсерекей Оорунур Саглыга 1917 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. төрүттүнгөн черинге чурттан, хуу ажалдыг чораан, ТАР-нын Дээди суду 44 ч. сентябрь 21-де ТАР-нын ЭД-ниң 12, 42, 52 чүдүрүмү-биле 10 чылда хосталгазын кызып шийткен, РСФСР-ниң ДС-тин коллегиязынын тодарагакыиң булгаар 55 ч. апрель 29-та шийткелди күш чок болдурган, кем-херек үүлгектен составы чок болган барымдаалаш хосталган черекти соксаткан.

157. Ооржак Тастай-оол Салдыг Чөөн-Хемчинин Чайлак-Алаакка 1902 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. Кызыл хоорайнын коммунал кылдынын эргелекчизин турган, ТАР-нын ИХЯ коллегиязы 38 ч. октябрь 28-те ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле 8 чылда хосталгазын кызып шийткен, Сибырнин шериг округунуң шериг трибуналынын докталааныг булгаар 59 ч. июль 7-де кем-херек үүлгектен составы чок болган барымдаалаш хосталган черекти соксаткан.

166. Ооржак Муртуй-оол Балдыржаатов Барыш-Хемчинин Этеги-Бардыкка 1882 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. төрүттүнгөн черинде аян-биле чурттан, хуу ажалдыг чораан, ТАР-нын Дээди суду 44 ч. сентябрь 21-де ТАР-нын ЭД-ниң 12-11 чүдүрүмү-биле 20 чылда хосталгазын кызып шийткен, ТАР-нын ДС-тиң 44 ч. сентябрь 21-де шийткелди РСФСР-ниң ДС-тин коллегиязы 55 ч. апрель 28-те күш чок болдурган, кем-херек үүлгектен составы чок болган барымдаалаш хосталган черекти соксаткан.

221. Ооржак Балган-Хелиң Алаа-Шау Чөөн-Хемчинин Чайлак-Алаакка 1891 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. төрүттүнгөн черинге чурттан, хуу ажалдыг чораан, ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле 8 чылда хосталгазын кызып шийткен, Тыва АССР-ниң прокуратура 90 ч. февраль 26-да түнели-биле агарткан.

184. Оюн Уангур Откан, Тес-Хем, Чыргалады сумузунга 1902 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ коллегиязы 39 ч. июнь 20-да ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле КДХ-ге шийткен, Кызыл хоорай, ТАР-нын ДС-тин президиуму 63 ч. сентябрь 27-де доктаалыг булгаар күш чок болдурган, агарткан.

201. Оюн Майыды-Хелиң Балаалы, Тандынын Элегес сумузунга 1893 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ коллегиязы ТАР-нын ЭД-ниң 13, 15 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 6 чылда шийткен, Төрүн черинге кадарчылап турган, Тыва АССР-ниң ДС-тин президиуму 64 ч. октябрь 3-те доктаалыг булгаар шийткелди күш чок болдурган, кемин үүлгектен составы чок болган дош черекти соксаткан.

199. Оюн Тапчай Чыраалы, Тандынын Межегей сумузунга 1893 чылда төрүттан, тыва, к. э. ТАР-нын Устүк шүтүгү 38 ч. октябрь 10-13-те ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле КДХ-ге шийткен, Кызыл хоорай, ТАР-ниң Күбүкчи-агыйлыг даргазы, РСФСР-ниң ДС-тин кеминг херекте талзы-биле суд коллегиязынын 64 ч. сентябрь 3-те докталааныг булгаар шийткелди күш чок болдурган, зекетти РСФСР-ниң УПК-агыйлыг булгаар 55 ч. июль 7-де хосталы агарткан.

192. Оюн Ойдуң Кашпын, Тандынын Элегес сумузунга 1879 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын Устүк шүтүгү 41 ч. апрель 17-те ТАР-нын ЭД-ниң 12, 13, 15 чүдүрүмү-биле КДХ-ге шийткен, Төрүн черинге хуу ажал-агыйлыг чурттан, ТАР-нын ДС-тин кеминг херекте талзы-биле суд коллегиязынын 64 ч. сентябрь 3-те докталааныг булгаар шийткелди күш чок болдурган, кемин үүлгектен составы чок болган дош черекти соксаткан.

157. Оюн Мандал-оол Чылбак-оол, Тес-Хем районун Чыргалады сумузунга 1905 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ коллегиязы 38 ч. октябрь 28-те ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 8 чылда шийткен, Кызыл хоорайга ТАР-нын Адаанын реалдузук шеригинин подполковнигиниң дузаалык болуп турган, Сибырнин шериг округунуң шериг трибуналынын 59 ч. августу 7-де тодарагакыиң булгаар херекти кеминг херек составы чок дашы соксаткан.

157. Оюн Тегер-оол Даваа, Чөөн-Хемчинин Хайыракан суурга 1888 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ коллегиязы 38 ч. октябрь 28-те ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле КДХ-ге шийткен, Төрүн черинге чурттан, хуу ажалдыг чораан, ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы ТАР-нын ЭД-ниң 10, 13, 15 чүдүрүмү-биле кеземетин адыл хөмөчө-биле шийткен, Тыва АССР-ниң ДС-тин президиуму 65 ч. октябрь 26-де доктаалы-биле шийткелди күш чок болдурган, кем-херек үүлгектен составы чок болган барымдаалаш хосталган черекти соксаткан.

Таандынын Межегей сумузунга 1906 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. Красноярск крайның КАМ-нын шеригиниң шериг трибуналы 52 ч. июль 27-де 19-58-8 болгаш 19-58-9, 58-10 болгаш 58-11 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 25 чылда шийткен, Төрүн черинге хуу ажалдыг чурттан, Тыва АССР-ниң ДС-тин президиумунуң 90 ч. март 29-та доктаалы-биле шийткелди күш чок болдурган, агарткан.

123. Ооржак Челедей Байртыг, Барыш-Хемчинин Ай сумузунга 1889 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ суд коллегиязы 33 ч. июньда ТАР-нын ЭД-ниң 41 ч. чүдүрүмү-биле 3 чылда хосталгазын кааган, Төрүн черинге хуу ажалдыг чурттан, Тыва АССР-ниң прокуратура 91 ч. май 14-те шийткелди-биле шийткелди күш чок болдурган, агарткан.

12. Оюн Миндия Марзык, Тес-Хем районун Самгалдай суурунга 1912 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 34 ч. сентябрь 10-да ТАР-нын ЭД-ниң 20-46 чүдүрүмү-биле 2 чылда хосталгазын кааган, Төрүн черинге чурттан турган, Самгалдай суурунуң шериг кезээдин анаа дайынчыга, Тыва АССР-ниң прокуратура 90 ч. май 4-те шийткелди-биле херекти күш чок болдурган, агарткан.

157. Оюн Чучук-оол Сурак, Кызыл районун Эргелек 1907 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 38 ч. октябрь 28-те ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 8 чылда шийткен, Төрүн черинге чурттан, Сибырнин шериг округунуң шериг трибуналынын тодарагакыиң булгаар херекти кеминг составы чок болган дош соксаткан.

206. Оюн Саарбай Бузугун, Тандынын Межегей сумузунга 1894 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 39 ч. сентябрь 17-де ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 6 чылда шийткен, Төрүн черинге чурттан, хуу ажалдыг-агыйлыг турган, Тыва АССР-ниң ДС-тин президиуму 65 ч. май 27-де доктаалыг булгаар күш чок болдурган, агарткан.

184. Оюн Чамзэ Күресди, Тандынын Межегей сумузунга 1908 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ коллегиязы 39 ч. июнь 20-да ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле КДХ-ге шийткен, Кызыл хоорай, ТАР-нын ДС-тин президиуму 63 ч. сентябрь 27-де доктаалыг булгаар күш чок болдурган, агарткан.

76. Оюн Имбу Дээржэ, Тандынын Межегей сумузунга 1898 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. Красноярск крайның КАМ-нын шеригиниң шериг трибуналы 52 ч. июль 27-де 19-58-8, 19-58-9, 58-10 болгаш 58-11 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 25 чылда шийткен, Төрүн черинге хуу ажалдыг-агыйлыг чурттан, ТАО-нуң УКГБ-нин докталааныг булгаар кеминг херектен составы бадыккаттымаан дашы УПК-нын 204 ч. июльдуң булгаар 55 ч. июль 4-те хосталы агарткан.

40. Оюн Тарма Шойбак, Тес-Хемини Чыргалады сумузунга 1912 чылда төрүттүнгөн, тыва, ТАР-ниң кежигүүнү, ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 39 ч. июнь 20-де ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 3 чылда шийткен, Төрүн черинге хуу ажалдыг-агыйлыг чурттан, ТАР-нын ДС-тин кеминг херектен составы бадыккаттымаан дашы УПК-нын 204 ч. июльдуң булгаар 55 ч. июль 4-те хосталы агарткан.

174. Оюн Семдийки Ман-чюльчик, Тес-Хем районун Чыргалады сумузунга 1912 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 39 ч. июнь 20-де ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 3 чылда шийткен, Төрүн черинге хуу ажалдыг-агыйлыг чурттан, ТАР ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле бурудукташ, 7 чылда хосталгазын кызып шийткен, Сибырнин шериг округунуң шериг трибуналынын 1959 чылдын июль 7-де тодарагакыиң булгаар херекти соксаткан, кем-херек үүлгектен составы чок болган барымдаалаш хосталган черекти соксаткан.

137. Оюн Бабуужан Миндия, Тандынын Эргелек сумузунга 1907 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 36 ч. март 17-де ТАР-нын ЭД-ниң 8-13 чүдүрүмү-биле 2 чылда хосталгазын кызып шийткен, Төрүн черинге хуу ажалдыг чурттан, Тыва АССР-ниң ДС-тин президиумунуң 90 ч. февраль 22-де шийткелди-биле булгаарткан.

74. Оюлч Чооду Мелекесевич Тес-Хемини Шурмакка 1879 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 33 ч. июньда ТАР-нын ЭД-ниң 41 ч. чүдүрүмү-биле 3 чылда хосталгазын кааган, Төрүн черинге хуу ажалдыг чурттан, Тыва АССР-ниң прокуратура 91 ч. май 14-те шийткелди-биле шийткелди күш чок болдурган, агарткан.

123. Ооржак Челедей Байртыг, Барыш-Хемчинин Ай сумузунга 1889 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ суд коллегиязы 33 ч. июньда ТАР-нын ЭД-ниң 41 ч. чүдүрүмү-биле 3 чылда хосталгазын кааган, Төрүн черинге хуу ажалдыг чурттан, Тыва АССР-ниң прокуратура 91 ч. май 14-те шийткелди-биле шийткелди күш чок болдурган, агарткан.

12. Оюн Миндия Марзык, Тес-Хем районун Самгалдай суурунга 1912 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 34 ч. сентябрь 10-да ТАР-нын ЭД-ниң 20-46 чүдүрүмү-биле 2 чылда хосталгазын кааган, Төрүн черинге чурттан турган, Самгалдай суурунуң шериг кезээдин анаа дайынчыга, Тыва АССР-ниң прокуратура 90 ч. май 4-те шийткелди-биле херекти күш чок болдурган, агарткан.

157. Оюн Чучук-оол Сурак, Кызыл районун Эргелек 1907 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 38 ч. октябрь 28-те ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 8 чылда шийткен, Төрүн черинге чурттан, Сибырнин шериг округунуң шериг трибуналынын тодарагакыиң булгаар херекти кеминг составы чок болган дош соксаткан.

206. Оюн Саарбай Бузугун, Тандынын Межегей сумузунга 1894 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 39 ч. сентябрь 17-де ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 6 чылда шийткен, Төрүн черинге чурттан, хуу ажалдыг-агыйлыг турган, Тыва АССР-ниң ДС-тин президиуму 65 ч. май 27-де доктаалыг булгаар күш чок болдурган, агарткан.

184. Оюн Чамзэ Күресди, Тандынын Межегей сумузунга 1908 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ коллегиязы 39 ч. июнь 20-да ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле КДХ-ге шийткен, Кызыл хоорай, ТАР-нын ДС-тин президиуму 63 ч. сентябрь 27-де доктаалыг булгаар күш чок болдурган, агарткан.

76. Оюн Имбу Дээржэ, Тандынын Межегей сумузунга 1898 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. Красноярск крайның КАМ-нын шеригиниң шериг трибуналы 52 ч. июль 27-де 19-58-8, 19-58-9, 58-10 болгаш 58-11 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 25 чылда шийткен, Төрүн черинге хуу ажалдыг-агыйлыг чурттан, ТАО-нуң УКГБ-нин докталааныг булгаар кеминг херектен составы бадыккаттымаан дашы УПК-нын 204 ч. июльдуң булгаар 55 ч. июль 4-те хосталы агарткан.

40. Оюн Тарма Шойбак, Тес-Хемини Чыргалады сумузунга 1912 чылда төрүттүнгөн, тыва, ТАР-ниң кежигүүнү, ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 39 ч. июнь 20-де ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 3 чылда шийткен, Төрүн черинге хуу ажалдыг-агыйлыг чурттан, ТАР-нын ДС-тин кеминг херектен составы бадыккаттымаан дашы УПК-нын 204 ч. июльдуң булгаар 55 ч. июль 4-те хосталы агарткан.

174. Оюн Семдийки Ман-чюльчик, Тес-Хем районун Чыргалады сумузунга 1912 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 39 ч. июнь 20-де ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 3 чылда шийткен, Төрүн черинге хуу ажалдыг-агыйлыг чурттан, ТАР ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле бурудукташ, 7 чылда хосталгазын кызып шийткен, Сибырнин шериг округунуң шериг трибуналынын 1959 чылдын июль 7-де тодарагакыиң булгаар херекти соксаткан, кем-херек үүлгектен составы чок болган барымдаалаш хосталган черекти соксаткан.

ИХЯ-ның суд коллегиязы 36 ч. март 17-де ТАР-нын ЭД-ниң 8-13 чүдүрүмү-биле 2 чылда хосталгазын кызып шийткен, Төрүн черинге хуу ажалдыг чурттан, Тыва АССР-ниң прокуратура 90 ч. февраль 22-де шийткелди-биле булгаарткан.

74. Оюлч Чооду Мелекесевич Тес-Хемини Шурмакка 1879 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 33 ч. июньда ТАР-нын ЭД-ниң 41 ч. чүдүрүмү-биле 3 чылда хосталгазын кааган, Төрүн черинге хуу ажалдыг чурттан, Тыва АССР-ниң прокуратура 91 ч. май 14-те шийткелди-биле шийткелди күш чок болдурган, агарткан.

123. Ооржак Челедей Байртыг, Барыш-Хемчинин Ай сумузунга 1889 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ суд коллегиязы 33 ч. июньда ТАР-нын ЭД-ниң 41 ч. чүдүрүмү-биле 3 чылда хосталгазын кааган, Төрүн черинге хуу ажалдыг чурттан, Тыва АССР-ниң прокуратура 91 ч. май 14-те шийткелди-биле шийткелди күш чок болдурган, агарткан.

12. Оюн Миндия Марзык, Тес-Хем районун Самгалдай суурунга 1912 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 34 ч. сентябрь 10-да ТАР-нын ЭД-ниң 20-46 чүдүрүмү-биле 2 чылда хосталгазын кааган, Төрүн черинге чурттан турган, Самгалдай суурунуң шериг кезээдин анаа дайынчыга, Тыва АССР-ниң прокуратура 90 ч. май 4-те шийткелди-биле херекти күш чок болдурган, агарткан.

157. Оюн Чучук-оол Сурак, Кызыл районун Эргелек 1907 чылда төрүттүнгөн, тыва, к. э. ТАР-нын ИХЯ-ның суд коллегиязы 38 ч. октябрь 28-те ТАР-нын ЭД-ниң 10-13 чүдүрүмү-биле ЭКЛ-ге 8 чылда шийткен, Төрүн черинге чурттан, Сибырнин шериг округунуң шериг трибуналынын тодарагакыиң булгаар херекти кеминг составы чок болган дош соксаткан.

Уран чүүлдүң кижилери

ЧУРУКЧУ, БАШКЫ, ТРЕНЕР

Бай-Тайга районун төзүп турган өрөөн тургаш-ла, 1972 чылдан эгесип, Тыванын анык чуркучуларынын делегелерине киржишкенин, Сибирь зонасынын «Сибирини анык чуркучулары» Б.В.А.И., К.М.М.М., Красноярск хоорай-дарты болтураан, «Социалистик Сибир» деп делегелерге ол чедикшигин киришкен. Москвага эртеген «Россиянын пейзажисттери» деп делегелге Дмитрий Кучан олоочунун «Чыгыс кежээ» деп ажылы улуг үнелели алган, ону чуркучтар үчкелер, сайгарар «Россииропаталла» деп орнааганда база республиканын эш-өөрүнүн болтураан мунун оон элден хей ажыларынын саяды алган. Моолга болган тыаа чуркучуларын делегелеринге оон элден хей ажыларын улуг үнелелиди даа алган.

Д. К. Саая Чөн-Хемчик районда «Чазанын чалагы» чогаалды катжышкынын бот-тывын чуркучулар сабырынын кежизин болушкан, мыда чуркучу эш-өөрүнүн болтураан мунун оон элден хей ажыларын улуг үнелелиди даа алган. Д. К. Саая Чөн-Хемчик районда «Чазанын чалагы» чогаалды катжышкынын бот-тывын чуркучулар сабырынын кежизин болушкан, мыда чуркучу эш-өөрүнүн болтураан мунун оон элден хей ажыларын улуг үнелелиди даа алган.

лаанада боксчулар белеттээр тускай зал чок болганда, ол секцияны уран чүүл шко-лазынын таяны залында өрттирип турар, Амгы үеде Ча-даана школарынын 5-тен 11 класс жедир 12 элден бол-ду. Бокс секциясында оон урунгулар-биле ол спорттун унаа араларын ишчегилди ал турарлар. Мынганга Чөн-Хемчик районун спорт чөвү-лени республикада бонни шымарак спортчуларын белет-кел турар хей-инини трен-ер Д. К. Сааяга Бокс залы-биле дуулажар дээш чогуу-чалыг хемчеглерин алыры кү-рөшкүн.

ДЫШТАНЫРГА МАГАЛЫГ-ЛА-ДЫР

Кажы чеге ылдыг, чайы шызын амыктыг эрттирерин күрөр. Саныг холук-хууза маизор эвес, ша-лаа четпеге чедип келген бо. Бүгү-ле чүе кижини сактымы ыл-кыш болган бола магалыг-ла чүе-дир ийин. Ам канчаар суга кирген-де бызаа сугу?» дээр иш-каш, аай-дедир хайлынып турган, муну-не «Чедер» ку-рорте пугекини холга ап-кан мыйдыг. Ишкү сөн-сөн тапты-ла июль 7-де эгелед. Мен бир ажим биле бир хон-ук озаалап четтинес. Баштай харым дыштаныч-чылар шаа элээш болду, оон коорту арбылап, сөвдүнде 300 четкен мыйдыг. Чөмө-рлге үзүндө ийн элчегте чөмөгөр турду. Бичи оза-лаан улусту девисидин, сто-дарты еске залчылар-лаа элчей тыртып ал-лаа турган тапты-ла июль 7-де эгелед. Мен бир ажим биле бир хон-ук озаалап четтинес. Баштай харым дыштаныч-чылар шаа элээш болду, оон коорту арбылап, сөвдүнде 300 четкен мыйдыг. Чөмө-рлге үзүндө ийн элчегте чөмөгөр турду. Бичи оза-лаан улусту девисидин, сто-дарты еске залчылар-лаа элчей тыртып ал-лаа турган тапты-ла июль 7-де эгелед. Мен бир ажим биле бир хон-ук озаалап четтинес.

Республика Хүнүңе болгаш Наадым байырлалыңга турас-кааткан КУЛЬТУРА-МАССАЛЫГ ХЕМ ЧЕГЛЕР

Август 14
Байырлалдын ажыдышкынынн ёзула-ды. Уран чүүлүн мастерлеринин Республи-ка Хүнүңе болгаш «Наадым-92»-те турас-кааткан концерти — хөгжүм-шини тургына 19.00 шакта.
Театр шөлүңге фейерверк — 22.00 шакта.
Август 15
Садыг ярмарказы — 8.00 — 13.00 шактар-да.
Ярмарка чоруп турар шөлге культу-ра-массалыг янзы-буру хемчеглер—10.00 шакта.
Уругларны хоорайнын Ленин кудумчузун-га аытгар олуртурун организастаар, чу-рукка база тырттырып ап болур — 10.00 — 12.00 шактарда.
Кызыл — Эрзин оруунун 12-ги километрин-де аыт чарыштырар чегре республиканын уран чүүлүнүн бот-тывын чуркучу коллективте-ринин киржилгезин биле көргүзүлгөр — 14.00 — 15.00 шактарда.
Ипподромга уран чүүлүн каасталгалыг көрүлдө-хемчеглерин эрттирер — 16.00 — 18.00 шактарда.

«Азия төвү», «Интернат» рок-бөлүктөрүнн киржилгезин биле аныктарга театр шөлүңге оюн-хөглүг программа — 19.00 шакта.
Август 16
Ча адыкчыларынын, мөгелеринн, аыттыг кижилеринн парады. Хүрешке бири чег-дээш маргалдаа — 10.30 шакта.
Паркта делгелге залынн чанында шөлге анык көрүкчүлөр театрынын артистеринн көргүзүү — 17.00 — 18.15 шакта.
Театр шөлүңге аныктар кежээзи «Аян-92» шоу-бөлүк киржир — 18.00 шакта.

Table with 4 columns: Name, Age, Height, Weight. Lists names like Завхан ай-кино театрына үш удаа мааны кино талазы көргүзөр кылдыр дугу-биле харыс салгалыг ружкан.

ӨГ ИШТИ-БИЛЕ ЧУГАА

Ийе, мизыг солунарны номчун тур мен. Аас ужул «кыла-уустан» кижелер элеш, Ишти-хөнүмү көрүдөксеп, 9. Австралия 37 34 37 11. Исландия 23 21 28 11. Япония 13 2 12 11. Великобритания 5 2 2 11. Италия 6 1 8 8. Польша 3 1 10 8. Канада 6 4 7 8. Румыния 4 4 7 8. Болгария 3 7 6 7. Голландия 2 6 7 7. Швеция 1 7 4 4.

Шынын сөзгөн чогоалынын кожуп чадааш, мы тынын хурдааткан, мегейли көр. Бызды болза, кызыл эст-Оларда элеш бызды, бертин аламылап кыла кээр. Хообу билбес, холу харбан «мэгетте» Хоор чоңга өчүн өчүр үе келген. Уругларын азын сен, хөдөөлүн көр! Чидиргеже чиге көргөш, не сеткин. Ужур-чөп дээш эгемчил. Шитпир эвес, мийкелиди илдеп кал элаң. Владимир КАРА-САЛ.

Ирина БЮРБИО. Кызыл хоорай. Бир хон-ук эвинега кирип алган, «дүш» сөн-сөн эжим-биле хелге барган, иштип эгелекши. Эзэн иштип чо-руу турмузда, чиктин ажак апарган. Хөдөл үнөш, дүш-ка дорзан чүшү алган, дүргө-не көрүлүс келеш чыдым. Сактырмага ты-ныкым дакылап, чүрөө согары артан турган ыккан болу берген. Хамык чүвени ажырага, сөвдүнде багөй түнелге чедипер деп чүе ол-ла чоран. Ол хөзөө валла, малгапка кирген, хелге иштирин соксадып,

САРГЫП ЧОРААН ЧАШ ЧҮРЕК

1951 чылдын чазы чүе, Кыштагызы Хурец-Дугайга турган. Бичан мен Берт-Даг школарынын 2-ги классынн ооронкочини турдум. Чаксы дыштанылда ачам мени шыктыг төвези-биле аалче алпарган. Бир-де хүн бистин өвүске бөзүш боо үчкүлөп алган. аыттыг ийн кижин келген. Тыва ёзузуна «алдаг кирген кижин айырып чыгар, ар-га кирген кижин саат дай-наар» дээр болгай. Ол ийн «төлөгө» аяк ал берип чор-далла: «Сени кожуулаа кел-диктен, адымнын эзертеп белеткен, чоруула» — деп бо. Мен, угбам, оол дукмам өг даштылаа дыналып тур-бис. Оон одар аптара, бар-балар чиндип, ишти-лаштын үчкелер турлар. Ам болаар-га, чинчелген митар-лаа са-гышка кирер. Ачам биче: «Даарта чед-дип көр мен, эки турар силер, уругларым» — ачын-оо ийн кыл-ла-биле Тыва өвү шокуулулулар. Тыва-ны чинчеге сондан көрүп турар келген бис. Ачамы Максим Дакиле-вич Шаравин дээр. Ук төвөгү-дү коозлаар Чооу деп ай-

Төгүңүн балалчак арыннары Сөөлүңде ачамың төрөөн дукманы Моланай Дакиле-вич Монгалын Тыва АССР-ин алдырдып малчыч «оп-ду. Оларын салгалдары Мон-галылар. Кашпа-оолдо, Кунгаваалар күрүнениге багый эвес баран бооп чо-руулар. Оларын аразында калдыг-лаа мергежилдин ки-жилери бар. Ачамын Чыр-баландыге азырадыга бар-ган акымзы Симчат Дала-рын колхозка кирип турда, «ол төрөөн улауу-биле хаам-ла-заң бар бе?» деп са байы-сааш, аксы-сөзүн ап, хүлээп

нында хостадып чедип көр-гө, бистин амырар турар-ымсты калды дээр! Бичан мен башкы учулушенин 2-ги курузунга өөренип тур-дум. Бичалаа-лаа өөрүшкүвүс үр болбаан. Эсен-төрөөн чегинге чоокшулап ажыл-даар соругула-биле тап-галдайым мал хүлөөп алыр чегинге кезек үеде чыгы-кадара берген. 2 аыт чөл-бөргө, оларын илдеп, тып алган, ледин чанын орза, ол хүн чөк-чөк-чөк хүн тур-гай. Курар алаанга аыттары-биле кайтай ачамын дээр «өп-теп» каан. Бо-ла-дыр! Хайлыг-калат-тыг репрессия кылдыр! Ку-жур ачам ирпиг палымына эки чүчү-лаа көлбөн. Ол чылдарда кижин бодун амы-каалчак, сеткиди сөргөн эвес, сактырга калдыг-ла-би-р бүүвүлүг чүе мыйлыккан күнчыл болаар боор чүе. Көчүрүн эш-өөрү «ачын чылдыг» деп айтырага бе-лич көрүлүшү берге бол-гун билдиринес. Сөөлүг 2-3 чылдарда Төгүңүн балалчак арын, чөкчү деп рубонгаа деп репрессия когаран кижилер.

МЕДАЛЬДАР КЫМДА ХӨЙ-ДҮР?

Барселонага август 10-нүн түнелдери-биле алгаш көөр болза, медальдар саям команда буруузде мыйдык болуп турар:

Table with 4 columns: Name, Age, Height, Weight. Lists names like Каттышкан Роман, Оон иштане Косси, А.К.Ш, Германия, К.В.Р, Куба, Венгрия, Муруу Көре, Франция, Австралия, Исландия, Япония, Великобритания, Италия, Польша, Канада, Румыния, Болгария, Голландия, Швеция.

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100. Индекс 667000. РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ: Н. С. Байы (харыс салгалды секретарь), А. С. Дембров (коллектору оралакчы), В. М. Сат, К. К. Сат (коллектору оралакчы), Ш. М. Суван, Н. С. Эрген. РЕДАКЦИОННАЯ ТЕЛЕФОННАЯ: Коллектор — 3-43-34; келген кижилер хүлөөп алыр — 3-34-26, коллектору оралакчылары — 3-33-91; — 3-34-17; харыс салгалды секретарь — 3-34-92; оралакчы — 3-45-93. КИДИСТЕР: үвүс депуттарынын Советтери: ийиштел-политикти болган соңраа айтырлар — 3-34-19; — 3-34-38; үтүрүр — 3-34-49; 3-36-73; көзө айма-агы — 3-41-16; культура болган үвүс өрөздөгө — 3-39-15; мөгелер болган спорт — 3-36-82; — 3-34-57; — 3-34-59; — 3-34-39; — 3-34-93; чагаа — 3-39-03; корректорлар — 3-41-23; удурукчулар — 2-27-41, солун кезебин барганла — 2-32-75; бухгалтерны — 3-37-11. Солунга паразиттын материалдары авторларына бо-заллары резецияны туружу-биле күтпейн барып болур. Абыттынган фактылары, саныды болган өскө-лаа амин-га ыллары эзэн авторлар боттары харыс салгалыг.